

IJsland...

door JAN YOLLE

Op de wereldkaart bekeken, ziet IJsland er uit als een ruw gevormde oester, een oester achteloos weggeworpen in de Noord-Atlantische Oceaan, tussen Europa en Amerika in. Hoewel aan onze kust IJsland door de IJslandvisserij een vertrouwde naam is, toch kent men van deze oester alleen de buitenzijde. Voor onze vissers is IJsland een vage, rotsachtige kustlijn, een steeds vager en verder afgelegen lijn naarmate de IJslandse territoriale wateren zich uitbreiden. Af en toe, door de omstandigheden (of door de IJslandse kustwacht) gedwongen, loopt een treiler eens de Vestman-eilanden of Reykjavik aan. Verder blijft dit eiland een grote onbekende.

En nochtans, zoals met een oester, ook hier is het niet die eerste aanblik, maar het binnenste dat telt. Dan blijkt dat ook die oester verrassend veel, en vooral verrassend andere zaken inhoudt dan men denkt.

Velen hebben inderdaad een verkeerd denkbeeld van IJsland. Op de wereldkaart bekeken, ziet het er een klein eiland uit. In werkelijkheid is het zowat driemaal zo groot als België. Zijn noordelijke ligging (zo gezien lijkt de Noordpool niet ver af) doet denken dat men er gehuld in dikke pelsmantel moet heentrekken. Ook alweer verkeerd: IJsland heeft een vrij gematigd klimaat. De gemiddelde temperatuur is in januari te Reykjavik — 1° C. In de zomer is het er zeker niet heet, er ligt geen Costa Brava of Azuren Kust en aan zeebaden moet men niet denken. Toch bereikt de temperatuur doorgaans 14 à 15 graden en, met een beetje geluk, kan men er zich in het zonnetje koesteren bij een temperatuur van 20 graden. Boven die limiet wordt het in IJsland een fenomeen waarover men in de krant schrijft en nog jaren nadien spreekt.

Alles samen genomen vormt dit een geschikte temperatuur om rond te reizen in de zomer zonder warme winterkledij te moeten meesleuren. Een badpak hoort overigens wel tot de bagage van de toerist: De talrijke warmwaterbronnen die op het eiland voorkomen, spijzen de zwembaden zowel in de hotels als in stedelijke sporthallen. Zon krijgt de toerist in de zomermaanden vrijwel iedere dag, ook al is het weder zeer wisselvallig. De IJslander zegt terecht « Als je over het weder niet tevreden bent, wacht dan 15 minuten, het zal veranderen ».

Wat de ligging bij de Noordpool betreft, ook dit moet met een kortelje zout worden genomen. Men gaat niet naar IJsland om de middernachtszon te zien. Gans het eiland ligt beneden de Poolcirkel, op het noordelijkste tipje van een klein eiland, Grimsey, voor de noordkust gelegen, na. Dit belet niet dat de zomernachten er heerlijk lang zijn.

DE IJSLANDERS

Een vraag die telkens weer gesteld wordt als men het over IJsland heeft, is: welke taal spreken de IJslanders? IJslands, natuurlijk. Het IJslands is een Scandinavische taal met als oorsprong het Noors en het Deens van de Vikings die in de negende eeuw voor het eerst het eiland bevoltten.

De afzondering van IJsland bracht mee dat het IJslands in de loop der tijden schier geen wijzigingen heeft ondergaan, zodat de IJslanders nu nog steeds vlot de oude sages kunnen lezen.

Op de lange traditie waarop hun taal kan bogen, gaan de IJslanders blijkbaar even prat als op het feit dat ze het oudste parlement van de wereld bezitten, de Althing, die voor het eerst vergaderde te Thingvellir in 930.

Na eeuwenlang Deens beheer werd IJsland in 1918 autonoom. De Deense regering behield echter de bevoegdheid voor het afhandelen van de buitenlandse zaken en de Deense koning bleef staatshoofd van IJsland. Eerst in 1944 werd het eiland volledig onafhankelijk en werd de republiek uitgeroepen.

De IJslanders zijn een zeer ontwikkeld volk: men vindt te Reykjavik tienmaal meer boekwinkels dan viswinkels. Dit wil niet weinig zeggen, want de visvangst is nog steeds de pijler van de IJslandse economie. De vis vertegenwoordigt zowat 90 % van de uitvoer. Zeer modern uitgeruste fabrieken verwerken de aanvoer tot diepgevroren vis, waarvoor Amerika een goede klant is, en tot viskonserven. In de velden ziet men de « waslijnen » waarop de vis wordt gedroogd. Die wordt hoofdzakelijk naar Afrika uitgevoerd.

De vissersvloot is bijzonder modern uitgerust. Zowel in Reykjavik als in andere vissershavens (Vestman - Akureyri) staan grote hekreilers voor het overwegend deel van de aanvoer in. De vangsten bestaan uit de ook bij ons algemeen bekende vissoorten: kabeljauw, koolvis, rode bonen, schelvis. De haringvisserij heeft in de jongste jaren heel wat aan betekenis verloren. De haringvangsten zijn sterk afgenomen, wat catastrofale gevolgen heeft gehad voor verschillende vissersplaatsjes in het noorden en noord-oosten van het eiland. Een bezoek aan een van die haventjes, Seydisfjörður, laat dan ook een weemoedige indruk. Alles getuigt van vergane glorie. Heel wat huizen staan leeg, enkele gebouwen die in opbouw waren, blijven half afgewerkt. In de havens liggen enkele treilers te roesten. Ook in IJsland is de visvangst wisselvallig.

Deze afhankelijkheid van één enkele economische activiteit, de visvangst, stelt overigens heel wat problemen. Veel industrie is er in IJsland niet. Tussen Keflavik, waar het internationaal vliegplein is gelegen en waar eveneens een Amerikaanse basis werd gebouwd, en Reykjavik staat een grote aluminiumfabriek (te Straumsvik). Bauxiterts wordt er ingevoerd en dank zij de goedkope energie geleverd door de warmwaterbronnen, die in de zuid-westhoek van IJsland zeer talrijk zijn, tot ruwe aluminium verwerkt.

Deze bronnen zijn ongetwijfeld één van de rijkdommen van het land. Vrijwel alle belangrijke plaatsen, om te beginnen Reykjavik zelf, worden in warm water bevoorrad door natuurlijke bronnen. Aldus bekomt Reykjavik een zeer goedkope centrale verwarming waarop de meeste huizen zijn aangesloten. Luchtbezoedeling is in IJsland een onbekend begrip.

Dit is trouwens één van de grote charmes van dit eiland: er is plaats en gezonde lucht te over. Al te dikwijls betekent vakantie in Europa over een vierkante meter zand beschikken, aan een vervuild strand, en dan maar de mazout van de voeten vegen, zonder het urenlange rijden over volbezette wegen te vergeten.

In IJsland niets van dit alles. Er is plaats genoeg: slechts 200.000 inwoners op een gebied driemaal zo groot als België. Daarvan leven dan nog 100.000 in Reykjavik zelf. Als men in de ijle, gezonde lucht tot op afstanden van 50 km de besneeuwde bergen zich scherp ziet aftekenen, wordt men plots gewaar wat zuivere lucht nu eigenlijk betekent.

TOERISME IN IJSLAND

Is IJsland een paradijs voor de toerist? In zekere zin wel, maar alles hangt af van wat men op reis zoekt. Zonnebaden zijn een luxe, zeebaden onbekend. De hotels zijn schaars. Alleen Reykjavik en Akureyri, de hoofdstad van het noordelijk deel van het eiland, tellen enkele grote hotels. Buiten deze plaatsen vindt men doorgaans een onderkomen in de schoolgebouwen die in de zomer tot hotels worden omgevormd.

De scholen op de buiten zijn internaten, steeds zeer modern uitgerust, van alle comfort voorzien en meestal bij een warmwaterbron gelegen zodat ze over een zwembad beschikken. De keuken is goed, voor wie van vis houdt. Naast de zeevis, kent IJsland vele soorten riviervis. Het glasheldere water van de talrijke rivieren en meren vormt een vissersparadijs met als hoofdsoorten forel en zalm.

Het verkeer is in IJsland een stevig probleem. Spoorwegen zijn er helemaal niet, trams evenmin. De wegen zelf zijn, eenmaal enkele kilometers buiten Reykjavik, verharde aardewegen in de beste omstandigheden, zeer vaag aangeduide pistes in het ander geval. Alleen de weg tussen Reykjavik en de U.S.A. basis Keflavik vormt een uitzondering: het is een goed onderhouden asfaltweg.

Bij de verplaatsing tussen de steden en dorpen speelde vroeger de poney en thans het vliegtuig een grote rol. Kleine vliegvelden, meestal grasbanen, werden over het ganse land aangelegd. De nationale luchtvaartmaatschappij, de Flugbelag Islands, zorgt voor regelmatige verbindingen door middel van moderne Fokker Friendship toestellen. De nationale luchtlijn gebruikt te Reykjavik een vliegveld dat dicht bij het stadscentrum gelegen is en niet de internationale luchthaven Keflavik.

Als men zich, buiten het vliegtuig om, in het binnenland wil wagen, dan wordt beroep gedaan op degelijk uitgeruste auto's (landrovers of jeeps) ofwel op speciaal gebouwde bussen met vierwiel aandrijving. Dit geldt uiteraard ook voor de toerist. De eigen wagen laat men best thuis, tenzij men die beslist stuk wil rijden.

Komfortabele bussen ondernemen regelmatig zeer goed ingestudeerde reizen die toelaten de natuurwonderen van het land te bezoeken: het

(Vervolg blz. 25)

gebied van Geysir, met zijn geisers en warmwaterbronnen, de prachtige watervallen Gullfoss, Godafoss en Dettifoss, de vulkaan Hekla en het vulkanisch gebied van Myvatn en Namaskard. De bussen staan regelmatig in radioverbinding met Reykjavik en beschikken daartoe over lange antennes. Ook de autos zijn aldus uitgerust. Men weet nooit, maar in geval van motorpech 100 km van elke bewoonde plaats, zou het wel eens drie weken kunnen duren vooraleer de volgende auto voorbijrijdt.

REYKJAVIK

Reykjavik, met de helft van de bewoners van het land, doet denken aan een provinciestadje bij ons. Langgerekt aan een grote baai gelegen (« vik » betekent baai) en aldus volledig naar zee gericht, valt moeilijk te bepalen waar het centrum van de stad ligt. Het plein Austurvöllur zou daarvoor in aanmerking kunnen komen. Daar staat het parlamentsgebouw, één van de oudste gebouwen van Reykjavik, daterend van..... 1881 (vele gebouwen zijn in hout en worden dus niet zo oud). Het parlamentsgebouw is een grauwe, vierkante constructie, zonder veel allure. Op hetzelfde Austurvöllurplein werd ook de Lutheriaanse kathedraal opgetrokken, een onooglijk kerkje zoals er bij ons te lande tientallen staan.

Vlak achter het parlement en de kathedraal begint reeds de buiten: daar ligt het groot meer Tjörninn, waar de bewoners van Reykjavik een zonnebad gaan nemen (als er zon is), de vele soorten wilde eenden kunnen voederen en de prachtige duikvluchten van de zeezwaluwen kunnen bewonderen.

Reykjavik is een jonge stad: in 1801 waren er welgeteld 300 inwoners. De straten zijn recht en lopen in een rechte hoek op elkaar uit. Vrijwel alle gebouwen dateren uit de twintigste eeuw. De stad doet echter niet modern aan. Op enkele banken en kantoorgebouwen na, die in beton en staal zijn opgetrokken, zien de huizen er gezellig ouderwets uit. Ze zijn veelal gebouwd in hout op een betonnen ondergrond die een goede meter boven de grond uitsteekt. De daken, in gegolfde zinken platen, zijn in vrolijke, veelkleurige tinten geschilderd, met het rose en het groen als overwegende kleuren.

Het mooiste zicht op de stad heeft men van de oevers van het meer of nog vanop de hoogte waarop de zeer moderne katholieke kathedraal staat, met vlak er voor het standbeeld van Leif Erikson, de ontdekker van Amerika (standbeeld natuurlijk aangeboden door de U.S.A.).

De winkelstraten zijn de Austurstraeti en de Hafnarstraeti. Daar zijn, naast de winkels, ook de banken, de post en de restaurants. Zelfs de souvenirshops ontbreken niet. Men kan er typische wollen truien kopen (zoals in Noorwegen, maar soberder van kleur), mooi keramiekwerk, zilveren juwelen met Scandinavische runetekens en, voor de meer prozaïsch aangelegden, warme wintersloffes.

Reykjavik is een rustig stadje, maar men is er snel op uitgekeken. Het mooist zijn er de zonsondergangen. Reykjavik is naar het westen gericht en de zon gaat onder in de baai die door verschillende kleine eilandjes afgesloten wordt. In de zomer vergt het alleen veel geduld en getraptel in de avondkilte om de zonsondergang te zien te krijgen: het is bijna middernacht vooraleer de zon ondergaat.

DOOR IJSLAND VAN WEST NAAR OOST

Elke reis door het binnenland vangt aan in Reykjavik, in het westen van het eiland dus. Pas heeft men de stad verlaten of men zit reeds volop in het woeste, maar indrukwekkende IJslandse landschap: overal in het rond liggen enorme lavavelden. De eerste warmwaterbronnen, die Reykjavik bevoorraden, ontmoet men in Krisuvik. Met een ontzettend lawaai ontsnapt de stoom door talrijke spleten uit de grond. De koude atmosfeer koelt onmiddellijk de damp af, zodat rokende poelen ontstaan. Rond die poelen hebben zich mineralen in vele kleuren afgezet, een wondermooi, steeds wisselend spektakel. Te Hveragerdi worden de warmwaterbronnen gebruikt voor de tuinbouw in serres. Talrijke subtropische planten en vruchten, zoals sinaasappelen en bananen, worden er gekweekt.

De eerste geisers krijgt men te zien bij Laugervatn, in een gebied dat Geysir wordt genoemd, naam waarnaar alle geisers ter wereld, met lichte varianten in de schrijfwijze, werden genoemd.

De grote Geysir zelf werkt onregelmatig. Soms moet men drie weken wachten vooraleer hij zich weer manifesteert. Dit kunnen weinig toeristen zich veroorloven. Regelmatig daarentegen is de vlak bij gelegen grote geiser, de Strokkur, die om de tien minuten een kolom warm water een 30 à 40 meter in de hoogte blaast. De uitbarsting wordt aangekondigd door een snel aangroeiend, dof gerommel; daarna verschijnt een grote bel op de poel water waarin de geiser ligt. Deze bel barst plots open in een enorme pluim water en stoom.

In het ganse gebied van Geysir borrelt het warm water in talrijke kleine putjes. Soms spat het water niet meer dan enkele tientallen centimeters hoog en bereikt niet eens de rand van 't putje, daarbij voortdurend kleine keitjes naar buiten slingerend. Het is alsof ergens in de ondergrond een kabouter aan het werk is die zich amuseert met steentjes te gooien. Soms ook weer, met een trage en regelmatige beweging broebelt en spat in de put een geel-bruine modder op. Aldus hoort men van alle zijden de bronnen en geisers aan het werk. In de grote stilte van het IJslandse landschap klinkt dit geweld uit de ondergrond nog doordringender.

IJsland heeft ook grootse watervallen. Het zijn niet de grootste ter wereld, maar door hun ligging midden de ongerepte natuur, behoren ze zeker tot de mooiste die men op aarde ziet.

Aan de zuidkust ligt de Gullfoss, letterlijk vertaald de gouden waterval. Die waterval vormt een dubbele trap, met een draai van 90 graden tussen beide trappen in. Het water wordt aldus door een bergengte ge-

De Gullfoss of de Gouden Waterval, gelegen aan de Zuid-Oostkust van IJsland.

wrongen en de dam die opstijgt is reeds van kilometers ver in het rond te zien.

Een tweede grote waterval ligt in het noorden, een 100 km. van de noordelijke hoofdstad Akureyri. Het is de Godafoss, de waterval van de goden. Volgens een oude sage zou de chef van de clan die dit gebied bewoonde, toen hij van de Althing (het parlement) in Thingvellir terugkwam waar in het jaar 1000 beslist was dat het IJslandse volk tot het Christendom overging, zijn afgodenbeelden in de waterval geslingerd hebben.

Zelfs zonder deze legende is de Godafoss zijn goddelijke naam waard. Wie de zon op het groen-blauwe water heeft zien spelen, wie de regenbogen geschilderd zag in de opspattende waterdamp, wie de majestatische waterval tegen de achtergrond van besneeuwde bergtoppen zijn tonnen water zag neerstorten, die vergeet de Godafoss nooit meer.

In het oosten van het eiland, op de stroom Jokúlsa die in de noordelijke IJszee uitmondt, ligt de grootste waterval van IJsland, de Dettifoss. Om die te bereiken rijdt men urenlang over een piste als door een maanlandschap, zonder één huis, één mens, één dier, één boom (alleszins een zeldzaamheid op IJsland) te zien.

De Dettifoss stort zich in een diepe kloof met bazaltrotsen afgezet. De watermassa's duwen elkaar vooruit, als door een reusachtige pomp aangedreven, grauw water, angstaanjagend, huiveringwekkend groots. Wellicht is de Dettifoss niet de mooiste waterval van IJsland, het is zeker diegene waarvan de meest norse, de meest woeste kracht uitgaat.

IJsland is ook het land van de vulkanen: meer dan 100, waarvan verschillende nog actief.

De meest gekende is natuurlijk de Hekla, waarin Jules Verne zijn ontdekkingsreizigers naar het « middelpunt der aarde » liet afdalen. Deze vulkaan is vrij gemakkelijk te bereiken, erin afdalen zal wel altijd een fantasie van Jules Verne blijven.

Als men nog een heel eind van de Hekla verwijderd is, in Djorsadalur, komt men in een uitgestrekt gebied overdekt met de zwarte as van de vulkaanuitbarsting van de Hekla in mei 1970. Ontzagwekkend als men bedenkt dat de Hekla in vogelvlucht 40 km verder naar het zuiden ligt.

Geen wonder dat alle pogingen om het IJslandse binnenland in dtt gebied te bevolken, uiteindelijk dienden opgegeven te worden. Een boer kon 's morgens opstaan om te ontdekken dat zijn boerderij een meter diep in de vulkaan lag, dat zijn kudde schapen verkoold waren. Dan stond de hongersnood voor de deur, een gesel die in de voorbije eeuwen telkens weer het bevolkingscijfer van IJsland met rukken naar omlaag bracht. Enkele oude, verlaten boerderijen getuigen nog van de drama's die zich hebben afgespeeld.

Het mooiste vulkaan gebied, mooist omdat door de zwavelrijke ondergrond het landschap zeer gekleurd is, ligt in het noorden, bij het meer Myvatn. Het is het gebied van Namaskard waar ook talrijke warmwaterbronnen zijn. Het ganse dal van Namaskard en de flanken van de omliggende bergen zijn doortrokken met grote gele tot roestbruine strepen.

Even indrukwekkend is het nabijgelegen gebied Dimmurborgir (letterlijk vertaald, de duistere bergen) waar de grote lavaformaties in de meest fantastische vormen gestold zijn. Men treft er natuurlijke bruggen aan, alleenstaande rotsen die lijken op een mensenhoud of een dierenfiguur, enge doorgangen tussen overhangende rotsformaties, in één woord een echt doolhof waarin men gemakkelijk de weg zou kunnen verliezen.

Geisers, vulkanen, de grootste gletsjers van Europa, dit alles is IJsland, een land van ijs en vuur, een land nog steeds in vorming. Het is een land waar men voortdurend gekonfronteerd wordt met de krachten van de natuur, met de macht van de vulkanen, van de door alles heendringende stromen en watervallen.

Maar IJsland is ook het land van de stilte, van de rust van de natuur. De grote kalme die uitgaat van de uitgestrekte landschappen in de ijle lucht van een zomeravond, blijft de toerist steeds bij. En als hij later op de wereldkaart deze oester ziet liggen, dan weet hij wat het binnenste van de schelp waard is.